పాంథశాల

శ్రీ మధురాంతకం రాజారాం

"ఏమండీ! మా బాబాయిగారింటికి వెళ్ళొచ్చారా?" అంటుంది జానకి.

'ఓ' అంటానునేను. అంటూ నా ముఖం ఆమెకు కనిపించకుండా వెన్ను చూపిస్తాను. 'వెన్నుచూపించడ' మన్న మాటకు యుద్ధరంగంలో వేరే అర్థముంది. దానికి మా ఆవిడ సాన్నిధ్యంలో వున్న అర్థం యింకొకటి.

"నిజంగా? మా పిన్ని ఎలావుంది? వసంత ఏమంది? నాగరాజు ఉద్యోగం మాట ఏమైంది?" అంటూ ప్రశ్నల వర్షం కురిపిస్తుంది జానకి. కురిపిస్తూ నాఎదుట కొచ్చేస్తుంది.

సత్యపీఠంమీద నిల్చుంటే అపద్ధం చెప్పడం కుదరదంటారు. ఆ అనుభవ మెలాంటిదో నాకు తెలియదు. కానీ మా ఆవిడ ముఖం కేసి చూస్తూ చూస్తూ అపద్ధం చెప్పగలగడమనేది–నాకు పెళ్ళయి పది పన్నెండేళ్ళయినా–యింకా సాధ్యం కావడంలేదు.

"మరి...చూడు జానకీ! నేను మరి..." అంటూ నీళ్ళు నములుతాను.

"అంతేలెండి! నాకు తెలియదా? మన బంధు ప్రేమల వైభోగం అంతలోవుంది! ఏంచేద్దాం! మా బాబాయిగారు బ్రతికున్న కాలంలోనైతే నేరుగా అఫీసుకేవెళ్ళి అయిదు నిమిషాలో, పది నిమిషాలో మాటాడి, చక్కా బస్టాండుకు దూసుకునేవారు, ఇప్పుడది గూడా లేకపోయింది..." నన్నిలా ముద్దాయినిగాజేసి, అపరాధపు బోనులో నిల్చోబెట్టి, తాను న్యాయమూర్తిలా వ్యవహరించడంతో వూరుకోకుండా మళ్ళీ క్రాసు పరీక్షకుగూడా సిద్ధమౌతుంది మా ఆవిడ.

–మరైతే–నేను మొదట్లో మా బాబాయిగారింటికి వెళ్ళొచ్చారా అని అడిగితే 'ఓ' అన్నారెందుకండీ?"

"అదా జానకీ! ఎందుకన్నానంటే...చెబుతున్నాగా! వినిపించుకోకపోతే ఎలా ..."

ఒద్దు బాబూ ఒద్దు! నాకు తెలుసు! మీరేదైనా కథ చెబుతారు.కథలు చెప్పి లోకాన్ని మభ్యపెట్టడం మీచేతనౌను. నా దగ్గర మీ పితలాటకాలు సాగవు..." ముఖం ముడుచుకుని, రుసరుసలాడుతూ దూరంగా వెళ్ళిపోతుంది మా ఆవిడ.

అంతేనండి సంగతులు! మా జానకి సమక్షంలో నేను ప్రారంభించిన వాక్యానికి పూర్తయ్యే అదృష్టం సర్వ సాధారణంగా సమకూరేదిగాదు.

'ఓ' అని ఎందుకన్నానో, అలాగనడం ఇంతవరకు సబబో– మా ఆవిడ వినిపించుకోకపోతే పోయింది– మీరైనా అవధరించండి!

* * *

జానకి ఎవరినైతే బాబాయిగారుగా వ్యవహరిస్తుందో అయన తనకు బాబాయి మాత్రమేగాదు, నాకు మేనమామగూడా! నాకిద్దరు మేనమామలు. పెద్ద మామయ్య మొదటిభార్య కొకేకూతురు – జానకి. తండ్రి రెండో పెళ్ళి చేసుకున్న తర్వాత ఆ కుటుంబంలో జానకికున్న స్థానం పలచబడిపోతూవచ్చింది. పెళ్ళయ్యాక సంగతి సరేసరి. మా పెద్దమామయ్య ఒక దురదృష్టజీవి. అయన బడి పంతులుగా పనిచేశాడు. సంపాదించినదాంట్లో ఎక్కువభాగం విలువ చెయ్యాలనేది ఆయన ఆశ, ఆదర్శం. అవసరాలు సరిగ్గా తీరకపోవడంతో రెండోభార్య, ఆవిడ పిల్లలు ఆయన్ను అదినుంచీ విరోధి పక్షంలోని మనిషిగానే లెక్కగడుతూ వచ్చారు. ఆ యింటికి వెళ్తే ఏ క్షణాన్నయినా రగడ చెలరేగడానికి వీలున్న శత్రుగుడారాల మధ్యన వున్నట్టే వుండేది. మనుషుల్ని పీడించే దయ్యాలు ఎక్కడో వున్నాయనుకుంటాం! అశాంతి, అలజడి, అపనమ్మకాలకన్నా దెయ్యాలెక్కడున్నాయి? భగవంతుడు ప్రత్యక్షమై ఒక్కటే వరం కోరుకోమంటే మానవుడు రెండో ఆలోచనలేకుండా అన్యోన్య దాంపత్యాన్ని కోరుకోవాలనుకుంటాను. ఇది మా పెద్ద మామయ్యగారి దాంపత్యాన్ని చూచిన తర్వాత కలిగిన ఊహే అయివుండాలి. కాపురంలో భార్యాభర్తలొద్దికగా వుండకపోవడం మూలాన చెడిపోయేవాళ్ళు పిల్లలు. పిల్లలు చెడిపోవడమంటే భవిష్యత్తు పాడుగావడం. డబ్బిచ్చి పిల్లల్ని 'మ్యాట్నీ'కి పంపించి, చదువుకోడానికి వెళ్ళారని చెబుతుండేది తల్లి. సాయంకాలాల్లోనైనా యింటిపట్టున వుండి పిల్లల చదువుపట్ల శ్రద్ధ తీసుకోవలసిన తండ్రి విధిగా మఠంలో జరిగే వేదాంతోపన్యాసాలకు హాజరు. ప్రోగ్రెస్ కార్డులు యింటికొచ్చినరోజున కుటుంబం నిప్పుల కుంపటి. "నీ ముదిగారంవల్లనే పిల్లలు చెడిపోతున్నా'రని ఇంటాయన ఆరోపణ. 'మీ నిరవాకంతో బాగుచేయలేకపోయారా' అని ఇంటావిడ ఫిర్యాదు. ఆ వుక్రోషంతో ఎప్పుడైనా చదువు చెప్పడానికని కూర్చుంటే మా పెద్ద మామయ్య చచ్చేది, బ్రతికేదీ తెలియకుండా పిల్లల్ని బాదేసేవాడు. 'అయ్యో, బిడ్డల్ని తన పొట్టన పెట్టుకున్నాడుగదమ్మా!' అంటూ అత్తయ్య శోకాలు తీసేది. మళ్ళీ యథాప్రకా

రంగా యింట్లో అరాచకం నెలకొనక తప్పేదిగాదు. ఇలా కాలం జరిగి జరిగి రిటయరయ్యే రోజులు దగ్గరి కొచ్చేసరికి బిడ్డలకు చదువబ్బ లేదన్న దిగులుతో, యింకా యిద్దరు కూతుళ్ళు పెళ్ళిగాకుండా మిగిలే వున్నారన్న ఆందోళనతో మా మామయ్య తీరని అసంతృప్తికి గురయ్యాడు. చివరికా అసంతృప్తి ఒక జబ్బురూపంలో ఆయన శరీరాన్ని గూడా క్రుంగదీసింది. 'క్లోజ్' గాకముందే కంటికి కనిపించకుండా పోయిన 'ఫైల్'లా ఆయన కాలగర్భంలో కలిసిపోయాడు.

ఏటొచ్చీ యిప్పుడు చెప్పబోతున్న కథకున్నూ, మా పెద్ద మామయ్య జీవితానికిన్నీ అట్టే సంబంధంలేదు. లేదంటే-పరస్పర విరుద్ధమైన వాటిలో ఒకదాన్ని గురించి తెలుసుకుంటే, యింకొకటెలా వుంటుందో ఊహించడం సులువు. సంపాదించడమన్నది మా చిన్నమామయ్యకు ఒక సమస్యలా ఎదురోలేదు. సంపాదించినదాన్ని పదిలంగా దాచిపెట్టుకునే ఉపాయాలు ఆయనకు స్ఫురించి వుండక పోవచ్చునని ఎవరైనా చెబితే ఆ మాట మనం నమ్మొచ్చు. మైదాసు రాజు ముట్టుకుంటే తిండీ నీళ్ళయినా బంగారంగా మారిపోయేవట! మా చిన్న మామయ్య కెదురైన కష్టం అంతకు తక్కువైనదేమీ గాదు. ఆయన కేవస్తువులైతే కావలసివస్తాయో, అవి డబ్బుతో అవసరం లేకుండానే యింటికొచ్చి పడిపోతుండేవి. కిరాణా గిడ్డంగి ఆసామిని 'ఎలా వున్నాయండీ బేరసారాలు?' అని పలకరించడమే అపరాధం. మరునాటి సాయంకాలానికల్లా పప్పుదినుసులు, నూనె డబ్బాలు, పోపు మసాలా పొట్లాలు, బియ్యపు బస్తాలతో సహా యింటికొచ్చి వాలి పోయేవి. జవిళంగడి ప్రొప్రయిటర్ని 'చాలా రోజులైంది గదండీ కనిపించి' అని పరామర్శించడమే నేరం. ఇంట్లో ఎందరెందరున్నారో అందరికీ చెరొక వరసబట్టలు-పుట్టింటివారు ఉగాదిసాంగ్యం నడిపినట్టుగా సరఫరా అయిపోయేవి. మా చిన్న మామయ్యను సమర్థించడానికని నేనొక క్రొత్త వాదాన్ని లేవదీస్తున్నానని మీ రనుకుంటే నేనేమి చెప్పలేనుగానీ, ఒక్కొక్కప్పుడు పరిస్థితులన్నీ కలిసి మానవుడి పైన కుట్ర చేస్తాయనిపిస్తుంది. ఆయన ఎవర్నీ పలకరించడు. మరెవర్నీ పరామర్శించే పాపానికి పోడు. తలవంచుకుని తనపాటుకు తాను వెళ్ళిపోతాడు. ఈ మూకీభావం గూడా మరింత గడ్డుచిక్కుకే దారితీసేది. 'ఆఫీసరుగారెందుకో మనపైన పీకలదాకా కోపంగా వున్నార్రోయ్' అన్న అనుమానం వాళ్ళను తొలుచుక తినేదేమో! వినాయకుణ్ణి ప్రసన్నుణ్ణి చేసుకోవాలంటే రకరకాలపళ్ళు తీసుకరావాలి. ఉండ్రాళ్ళు చేసిపెట్టాలి. పాయసం నైవేద్యమివ్వాలి. ఇలాంటి ఆనవాయితీలన్నీ వాళ్ళకు కొట్టినపిండే! జవాన్లద్వారా కొన్ని, దొడ్డి గుమ్మంగుండా కొన్ని, చీకటి పడ్డాక కొన్ని-యిలా అత్యవసరమైన వాటితోబాటుగా, హంగుగా మాత్రమే పనికొచ్చే వస్తువులు గూడా తనుకే కాళ్ళొచ్చి నడిచి వచ్చినట్టుగా ఆ యిల్లు చేరుకునేవి. మా కమలమ్మత్తకయినా ఆదిలో కాస్త జంకూ, గొంకూ వుండేదేమో! నీళ్ళొచ్చినకొద్దీ చెరువు మునకలో పొలాలు మరుగుపడిపోయినట్టుగా కాల క్రమంలో ఆ జంకుగొంకులు మాసిపోతూ వచ్చాయి. వాళ్ళున్నది యివ్వడానికే. తామున్నది పుచ్చుకోడానికేనన్న ధీమా నిండిన చెరువులో నావలా ఆమెలో బలిసిపోతూ వచ్చింది. ఎంత పెద్దకానుకైనాసరే, చిన్ని చిరునవ్వయినా లేకుండా స్వీకరించడం ఆఫీసరుగారి భార్యకుండాల్సిన ప్రాథమికలక్షణం. మా చిన్నమామయ్యకు ఆఫీసరుగా ప్రమోషను వచ్చేరాక మునుపే, కమలమ్మత్తకు ఆ లక్షణం పట్టుబడింది.

అన్నట్టు మా చిన్నమామయ్యపేరు రంగనాథం!

అనుకూల దాంపత్యమనేది భగవంతుడి అనుగ్రహంవల్ల లభ్యమయ్యేదైతే, ఆ వరం మా రంగనాథం మామయ్యపైకి యిబ్బడి ముబ్బడిగా ప్రసరించిందని చెప్పాలి. ఒక్క బాహ్యవ్యవహారాల శాఖను మాత్రమే భర్తకు కేటాయించి, గృహరాజ్యానికి సంబంధించిన మిగిలిన సమస్త శాఖల్నీ కమలమ్మత్త తన అధీనంలో వుంచేసుకుంది. పిల్లల చదువును గురించిగానీ, ఆరోగ్యాన్ని గురించిగానీ బెంగపెట్టుకోవలసిన అవసరం లేకపోవడంతో మామయ్యకు కావలసినంత స్వేచ్ఛ సమకూరినట్టయింది. వరుసగా బిడ్డల పేర్లు చెప్పమంటే ఆయన చెప్పగలిగేవాడే! కానీ ఆ బిడ్డలు ఏయే క్లాసుల్లో వున్నారో ఆయనకు తెలిసివుండదు. అట్లాగే ఏ బిడ్డ ఏ పూళ్ళో పుట్టిందని అడిగినప్పుడు ఆయన బిక్కరించేవాడు. జీవితాన్ని ఒక వినోదయాత్రగా తీసుకుని, వీలయినంతలో ఏ సుఖంనుంచిగానీ వంచితుడు గాకుండా వుండాలన్నది ఆయన ఆశయం. రాత్రుల్లో ఏ పదకొండుకో, పన్నెండుకో ఆయన యింటికొచ్చేవాడు. క్యాంపుకు వెళ్ళిపోతే రెండు మూడురోజులదాకా యింటికి రాకుండా వుండిపోవడంకద్దు. హైదరాబాదుకని బయల్దేరితే మళ్ళీ తిరిగి రావడమెప్పుడో ఆయనకైనా తెలిసేదిగాదు. ఆయన ఎప్పుడెప్పుడు, ఎక్కడెక్కడ, ఎలాంటెలాంటి వ్యాసంగాల్లో నిమగ్నుడై వుంటాడన్న ధ్యాస మా కమలమ్మత్తకు లేకపోయిందనిమాత్రం మనమిక్కడ ఒప్పుకోవాలి. కమలమ్మత్తకు నీతిపట్ల చాలా పట్టింపు లున్నాయి. పనిమనిషి ఒకతె మొగుణ్ణి వదిలిపెట్టి మరొకడితో లేచి వచ్చిందని తెలియడంతో ఆమె వున్నపాటున దాన్ని పనిమంచే తొలగించింది. కూరగాయల బేరంలో కమీషన్ కొట్టాడన్న కారణంపైన ఒక జవానుకు మళ్ళీ యింట్లో అడుగుపెట్టే అవకాశం లేకుండా దేవిడీమన్నా చేసింది. క్రమశిక్షణ విషయంలో ఆమె మాట తిరుగులేని శాసనం. ఆ యింట్లో పిల్లలొకటిగాదు, గడియారంలో ముళ్ళొకటి గాదు. ఎక్కడివాళ్ళక్కడ 'కీ' యిచ్చి వదిలిపెట్టిన మరబొమ్మల్లా మసలుకోవలసిందే! ఏటొచ్చీ మామయ్య విషయంలోమాత్రం కమలమ్మత్త తన నియమాల నన్నింటినీ సడలించి పారేసింది. మామూలు మనుషులకులేని కొన్ని స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాలు, కొంతడబ్బు వెచ్చిస్తేగానీ సమకూరని వినోద విలాసాలు ఒక ఆఫీసరుగారికి అందుబాటులో వుండాలన్న విషయంపట్ల ఆమె తన పూర్తి ఆమోదాన్ని ప్రకటించింది.

ప్రభుత్వ వ్యవహారాలన్నింటిలోను కీలకమైనది 'హోం డిపార్టు
మెంటు'. దీనికి సంబంధించి, రక్షణ ఏర్పాట్ల విషయంలో కమ
లమ్మత్త అలివిమాలినంత శ్రద్ధ తీసుకుంది. గాదెలనిండుకూ ధాన్యా
లుంటాయి. వాటిలో ఎలుకలూ, పందికొక్కులు చేరకుండా వుండడం
ముఖ్యం. మాటలతో గాకపోయినా, చేతలద్వారా ఆమె తనదైన 1
ఈ యింగితాన్ని బంధువుల్లో ప్రతి ఒక్కరికీ తెలియజేయగలిగింది.
స్వంత పనిమీద ఆ వూరికంటూ వెళ్ళి, వెళ్ళిన పనితొందరగా ముగిసి,

ప్రయాణానికింకా కొంత వ్యవధి వున్నప్పుడు ఏ బంధువులైనా మామయ్య యింటికి వెళ్ళిరావాలని అనిపిస్తుంది. బంధుజనుల ఓపిక పరీక్షింప దలుచుకున్నట్లుగా ఆ యిల్లు పట్నానికొక చివరగా వుంది. పూలూ పళ్ళూ కొనుక్కుని, రిక్షా వేసుకుని వెళ్ళినంత దూరం వెళ్ళి బంధువాయింటి గుమ్మంలో దిగుతాడు. ఏడెనిమిది గదులు, పెద్దహాలు, చుట్టూ పూలతోట, బాల్కనీ, కారుషెడ్డు, హంగులన్నింటితోను అంకంత యిల్లు. స్థానభ్రంశంపొందిన వస్తువు అను ఎప్పటికప్పుడు సర్ది పెట్టే పనిమనుషులుండడంవల్ల, ఆ యిల్లు నీట్నైన మ్యూజియంలా కానరావడంలో ఆశ్చర్యమేమీలేదు. ద్వారం దగ్గర అలికిడికాగానే హాల్లోవున్న పిల్లలు కనురెప్పలుమాత్రం పైకెత్తి ఆగంతకుడివైపు చూస్తారు. చెరువులో గులకరాయి పడినంత స్వల్ప సంచలనం. ఎంతసేపు వేచిచూచినా అంతకుమించిన సంచలనం పొడ చూపక పోయేసరికి, నిల్చోగలిగినంతసేపు నిల్చుని బంధుసత్తముడు చివరికొక కుర్చీలో కూచుంటాడు. కొద్ది నిమిషాలపాటు అలా మౌన ముద్ర సాధన చేసిన తర్వాత తన ఆగమనవార్త యింటావిడకు తెలిసిందో, లేదోనన్న అనుమానంతో, వుండీ వుండి గొంతు సవరించు కుంటాడు అప్పటికైనా 'రెస్పాన్సు' వుండడం సందేహమే! ఆఖరు కెప్పుడో, తనకేదో ఒక వస్తువు కావలిసివచ్చి హాల్లోకి రావడం తటస్థించిన కమలమ్మత్త బంధువువైపోసారి నిశ్చలంగాచూచి, ఆశ్చర్యం గానీ, ఆనందంగానీ, వ్యక్తంగాని మామూలు గొంతుకతో 'ఇదేనా రావడం' అంటుంది. దేనికోసమైతే వచ్చిందో ఆ వస్తువును తీసుకున్న తర్వాత హాల్లోనుంచి లోపలికి వెళ్ళిపోతూ 'మంచినీళ్ళు పుచ్చుకుంటారా' అంటుంది. బ్రాందీ, సారాల విషయంలో కొందరికి పట్టింపులుండొచ్చు. ఆరోగ్యానికి సరిపడని పరిస్థితుల్లో కొందరు కాఫీ, టీల విషయంలో గూడా అభ్యంతరం చెప్పవచ్చు. కానీ మానవ మాతులందరూ నిరాఘాటంగా ఆస్వాదింపదగిన (వలసిన) సాదా పానీయమేగదా మంచినీళ్ళు! అపాటి మంచినీళ్ళు తెచ్చి యివ్వడానికి తన పర్మిషన్ ఎందుకో తెలియక బంధువు బిక్కచచ్చిపోతాడు. గాలి గూడా స్తంభించిపోయినట్లున్న ఆ వాతావరణంలో ఊపిరాడక ఉక్కిరిబిక్కిరైపోతాడు. ఆఖరుకు సంచిలోనుంచీ తాను తీసుకొచ్చిన పూలూ పళ్ళూ పైకితీసే చొరవగూడా అతడికి లేకపోతుంది. ధైర్యం తెచ్చుకుని పైకిలేచి వెళ్ళొస్తానని తెలియజేస్తే? ఒకవేళ యిల్లాలు 'ఎలాగూ రానేవచ్చారు. భోజనంచేసే వెళ్ళమని పిలిస్తే? భగవంతుడా! ఇంకా రెండు మూడు గంటలపాటు ఈ మొదటి తరగతి జైలుశిక్ష అనుభవించడానికి తానేం నేరం చేసినట్లు? అంతకంటే ఎలా లోపలికి వచ్చాడో, అలాగే జారుకుంటే నయంకదూ?...ఇలా విచికిత్సలో పడ్డ తర్వాత ఆ బంధువరేణ్యుడు మెల్లగా పైకిలేచి, ఏదో పచారు చేస్తున్న వాలకంతో వసారీగోడదాకావచ్చి, అక్కడినుంచి రయిమంటూ రోడ్డుదారి పట్టితే అందులో ఆశ్చర్య పడవలిసిందేమీ కనిపించదు.

బింకం చంపుకోలేక ఎవరో బంధువని అన్యాప దేశంగా చెప్పుకున్నానేగానీ, అలాంటి మర్యాదకు పాత్రులైన వారిలో (ఎంత దగ్గరి బంధునైనా) నేనూ ఒక్కణ్నిగాక పోలేదు.

మళ్ళీ కొద్ది మాసాలు గడిచేలోగా ఎప్పుడైనా హఠాత్తుగా మా చిన్న మామయ్యతో తారసిల్లడం జరుగు తుండేది. ఒక వేళ అలా కలుసు కోడం జరగకపోతే, క్యాంపుల మీద వూళ్ళు తిరుగుతూ వుండడంలో ఎలాగో వీలు చేసుకుని ఆయన మా యింటికే వచ్చివెళ్ళడం కద్దు. పట్నం తాతయ్య వచ్చాడంటే ఆ రోజు మా యింట్లో పిల్లల కందరికీపండుగ. ఆయనపొట్లాలుపొట్లాలుగా బిస్కట్లు, పిప్పెరమిట్లు తెస్తాడు. బుట్టలనిండుకూ పళ్ళు తీసుకొస్తాడు. ఆయన వున్నంతసేపు మా యింటి వాతావరణంలో సముద్రానికి పోటువచ్చినంత హంగామా.

"అమ్మాయ్, జానకీ! అదేమిటమ్మా, అలాచిక్కి చిక్కి సలికిరిలాతయారైపోయావు? వీడేమైనా నీఅతీగతీ పట్టించుకుంటున్నట్టా, లేనట్టా? సర్లే, వీడంతా వాళ్ళ పెద్దమామయ్య చాలు. ఇద్దరికిద్దరే డబ్బు మనుషులు! వీడి జోలికెందుకు గానీ, నువ్వు బయల్దేరి చక్కా నాతోగూడా వచ్చెసెయ్! రామారావు డాక్టరు దగ్గర పరీక్ష చేయించు కోడం మంచిది. మందులు, టానిక్కులు రాసిస్తే మళ్ళీయిక్కడికొచ్చి కూడా పుచ్చుకోవచ్చు...ఒరేయ్, రాజశేఖరం! అమ్మాయిని పంపించరా పది రోజులుండి వస్తుంది గనీ!"—ఇదీ వరస.

ఉన్న మాట చెప్పకోవాలి గదా! లోలోపల నాకు సంబరంగానే వుండేది. మా జానకి కున్న బంధుప్రేమకుతగిన జుల్మానా పదిరోజుల పర్యంతమైన మొదటి తరగతి జైలు శిక్షే!

"ఒరేయ్ రాజశేఖరం! నేనెంతకాలంగానైతే ఊళ్ళు పట్టుకుని దేశం పైన తిరుగుతూవుండిపోతిని. మీరు గూడా దూరాభారమని నన్నువెదుక్కుంటూ రాకపోతిరి. ఇప్పుడలా కాదు గదరా? ఇల్లూ వాకిలీస్థిరంగా ఏర్పాటు చేసుకుని యికమీదట యిక్కడి నుంచీ కదలబోవడంలేదని భీష్మించుకున్నాను గదా! ఇప్పుడు మీరొచ్చి నాయింట్లో నాలుగు రోజులుండకూడదురా? ఛా ఛా, ఏం నామర్దా రోజులొచ్చాయిరా బాబూ! మనుషుల మధ్య మమకారాలకే దరిద్రమొచ్చిపడిపోయింది గదరా పాడూ!"

అంతటి అద్భుతమైన బంధు ప్రేమకు ముఖంచాచి వుంటుందేమో మా జానకి కళ్ళల్లో గిర్రున తిరుగుతున్న కన్నీరు మాకెవ్వరికీ కనిపించకుండా ముఖాన్ని గోడవైపుకు త్రిప్పుకుని "ఈ బిడ్డల్నివెంటబెట్టుకుని నాకు రావడమెక్కడ కుదురుతుందిలే బాబాయ్! అప్పుడప్పుడూ నువ్వొచ్చి చూచి పోతున్నావు గదా! అంతే చాలు" అనేది.

మామయ్య మా యింటికి వచ్చినరోజున ఆయన వెంటవచ్చిన ఆఫీసు సిబ్బంది కంతటికీ ఆటవిడుపు. ఆయన గూడా ఉన్నకాసేపు ఆఫీసు గొడవలు మరచి పోయే వాడు.

"ఒరేయ్ రాజశేఖరం! మా రాధమ్మ పిన్ని మనవడు రామ్మూర్తి తెలుసునా నీకు? ఉద్యోగం లేకుండా తిరుగుతుండేవాణ్ని నేనే మా డిపార్టుమెంటులో ఓ అటెండరు పోస్టులో దూర్చాను. ఆ మధ్య ప్రమోషను గూడా వచ్చిందని వ్రాశాడు. వాడికిప్పుడో అమ్మాయి కావాలిట! నీ ఎరుకలో ఏదైనా సంబంధముంటే చెబుతావా"?

మా మామయ్య భోళాతనానికి నాకు నవ్వొచ్చేది. ఆయనకు పెళ్ళికావలసివున్న కూతుళ్ళు యిద్దరుముగ్గురున్నారు. పెద్దమ్మాయికి

ఎప్పుడో పదేళ్ళకుముందే పెళ్ళి కావలసింది. రెండో అమ్మాయికి గూడా పెళ్ళి వయసు మీరి పోతున్నట్టే లెక్క. ఏటొచ్చీ మూడో అమ్మాయికి యిప్పుడిప్పుడే చేయకపోయినా పరవాలేదు. మగ పిల్లలకైనా సకాలంలో పెళ్ళిళ్ళు చేయవలసిందే నన్న పట్టింపు పెట్టుకుంటే మామయ్యగారి పెద్దబ్బాయిగూడా పెళ్ళిచేసుకోదగ్గ వయసులోనే వున్నాడు. పిల్లలేమైనా అనాకారులా అంటే అదేం లేదు. చూడ ముచ్చటగా వుంటారు. చదువుల్లోనందే నా, వాళ్ళు సిసింధీలు. పెద్దమ్మాయి ఒకటికిరెండు డిగ్రీలు తెచ్చుకొని లెక్చరరుగా పని చేస్తోంది. రెండో అమ్మాయి ఎమ్మెస్సీలో క్లాసు తెచ్చుకుంది. పోనీ, పెళ్ళిళ్ళు చెయ్యడానికి అవసరమైన స్థితి గతుల్లో మామయ్యకేమైనా లోపముంటే అది వేరే మాట! ఆ మాట చెప్పడానికే వీల్లేదు గదా! అన్ని లక్షణాలూ అమరికగానే వున్నా మామయ్య పిల్లలిలా పెళ్ళిళ్ళు గాకుండా వుండిపోవడం తలుచుకుంటే 'అంగట్లో అన్నీ వున్నా' అన్న సామెత మా తమే గుర్తుకొచ్చేది. ఏం లాభం? అల్లుడి నోట్లో శని వుండి పోయాక!

‘‘ఏం చెయ్యమంటావురా రాజశేఖరం!’’ అనే వాడు మామయ్య. ‘‘నాకు మాత్రం పెళ్ళిళ్ళు చేసెయ్యాలని లేదా? మీ అత్తయ్య దైతే ఒకటే పోరనుకో! ఏం చేద్దాం? దేనికైనా కాలం కలిసి రావాలి గదా! కాలం కలిసిరావడమంటే గుర్తుకొచ్చింది. మా ఆఫీసులో కేశవులని ఒక జవాను. తన వుద్యోగం తాను చేసుకుంటూ వాడు బుద్ధిగా వుండొచ్చు గదా! ఉండలా. అదొక మహత్కార్యమైనట్లు చూచిచూచి ఓ అమ్మాయిని ప్రేమించేశాడు. తనకా అమ్మాయితో పెళ్ళంటూ జరక్కపోతే జగత్తు కంతా ప్రళయమొచ్చేస్తుందని వాడి నమ్మకం. సరే, ఆ హీరోయిన్ తండ్రి వున్నాడే, వాడిది పక్కా విలన్ పాత్ర వాడు త్రాగుబోతు. జూదగాడు. చాలందానికి తానున్న యిల్లు గూడా మూడువేలకు తనఖా పెట్టేశాడు. మూడువేలిచ్చి అయింటినెవడైతే తనఖాను చీ విడిపిస్తాడో వాడు మాత్రమే తనకుమార్తెను పెళ్ళాడ్డానికి అర్హుడని ప్రకటన ఒకటి జారీచేశాడు. ఈ కేశవులు గాడెక్కడి నుంచీ తెస్తాడు మూడు వేలు? నా దగ్గరికివచ్చి బోదిబోమని మొత్తుకున్నాడు. నేనో కాగితం తీసుకరమ్మని చెప్పి 'కేశవులు పెళ్ళికోసం విరాళాలు' అని హెడ్డింగు వ్రాసి, అందుకుగాను నా విరాళం మూడు వందలని వేసి, ఆకాగితం వాడిచేతికిచ్చేశాను. వాడుటౌను పైకి వెళ్ళొచ్చి ఆ సాయంకాలానికల్లా జాబితాలో మొత్తం అయిదు వేలు దాటించాడు. డబ్బుకు దారిదొరికి పోయాక అడ్డేముంది? డోలుకొట్టడమేమో, తాళికట్టడమేమో! ఆ పెళ్ళికి మా ఆఫీసు స్టాఫంతా వెళ్ళొచ్చాము. ఇంతకంటే తమాషా యింకొకటి శివసుందరరావని నాకు స్నేహితుడొకాయన వున్నాడు. రిటయరయ్యాడు. గుండెజబ్బొచ్చింది. మనిషి తిన్నగా నాలుగడుగులు నడవ లేడు ఇలాంటి పరిస్థితిలో అమ్మాయికి పెళ్ళి కుదిరింది. పెళ్ళన్నాక పది చోట్లకు తిరిగి, పది మందితో మాట్లాడాలి గదా! తనకా ఓపిక లేక డబ్బు మాత్రం తీసుకొచ్చి నా చేతికిచ్చేశాడు. మన వేంకటరమణస్వామి ఆలయంలోనే జరిగింది పెళ్ళి. ఫలానావాళ్ళకు ఫలానా పని అని నిర్ణయించడం వరకే మన వంతు! దేవుడి పెళ్ళికి అందరూ పెద్దలేనట! క్లబ్బు మెంబర్లు, ఆఫీసు ఉద్యోగులు, యింకా కొందరు స్నేహితులు అందరూ తలాఒక సాయం చేశారేమో, పెళ్ళి సవ్యంగా జరిగి పోయింది. అసలింతకూ చిత్రమేమిటంటే రాజశేఖరం, ఊళ్ళో చాలా మంది నేను నా కూతురికే పెళ్ళి చేస్తున్నానని అనుకున్నారట గూడా!’’

చూచారా! ఇలా ఎంత సేపయినా జరిగిపోయిన పెళ్ళిళ్ళకు మేళాలు వాయించడమేగాని, ఈయన జరగవలసిన వాటిని గురించి ఆలోచించడంవుండదు. చిరాకుతో ఒళ్ళుమండు కొచ్చి ‘‘ఇంతకూ వసంత పెళ్ళిని గురించి నువ్వొక నిర్ణయానికి వచ్చే దెప్పుడు మామయ్యా?’’ అంటూ అడ్డు తగిలే వాణ్ణి.

‘‘ఇందులో నేను తీసుకునే నిర్ణయమేముందిరా రాజశేఖరం?’’ దైన్యంగా ప్రశ్నించేవాడు మామయ్య. ‘‘వరుణ్ణి ఎన్నికచేయవలసింది వసంత. సంబంధం తాలూకు మంచిచెడ్డలన్నీ భేరీజు వెయ్యవలసింది మీ అత్తయ్య. కాదంటే వాళ్ళనాన్నగారు. తెలుసుగదా, మా మామగారు కచ్చితంగా జ్యోతిష్యశాస్త్రం ఒప్పుకుంటేగాని సంబంధాన్ని రైటుచెయ్యడు. వచ్చిన సంబంధాలన్నింటిని జాబితాకట్టి చెబితే నోరు నొచ్చును. ఆదినుంచీ చంద్రమౌళి కివ్వాలనుకోడం. ఎవడో దూరపు మనిషి గాకపోయె! స్వయంగా మీ అత్తయ్యకు చిన్నాన్న కొడుకు. అల్లుడి హోదాతో గాకపోయినా అంతటి చొరవతో యింటికొచ్చి వెళ్తుండేవాడు. హఠాత్తుగా ఏమొచ్చిందోగానీ వాడు వెళ్ళి వెళ్ళి ఓ బెంగుళూరమ్మాయిని వరించేశాడు. పోతే పోయిందని నేను గుండ్లూరు సంబంధం తీసుకొచ్చాను. వాళ్ళొకసారి వచ్చిచూచివెళ్ళి, మళ్ళీ జవాబు వ్రాయడమే మానుకున్నారు. ఆతరువాత రాఘవయ్యగారని ఒకాయన రంగంలో దిగాడు. ఆయన కొడుకున్నూ ఎం. యే. దాకా చదువుకున్నవాడే! హైదరాబాదులో వుద్యోగమట! పెళ్ళి కాగానే అమ్మాయి తన వుద్యోగానికి ‘రిజైన్’ చేసి హైదరాబాదుకు వచ్చేయవలసి వుంటుందన్నాడు. అక్కడేదైనా కాలేజిలో చేర్పించడం తన చేతనౌనన్నాడు. ‘నాజీతంమీదనేగదా వాళ్ళకు మోజు, ఆ సంబంధానికి నేనొప్పుకో' ననేసింది వసంత. ఇంకొకతను వచ్చాడు. డాక్టరట! కాస్త ముదురు మనిషిలా కనిపించాడు. పరవాలేదు లెమ్మని సరిపెట్టుకోజూచాం. ఇంకానయం! పత్రిక అచ్చెయ్యడంకోసం ప్రెస్సుకు బయల్దేరబోతుండగా అతడు రాసిన వుత్తరం చేతికొచ్చింది. ప్రయివేట్ ప్రాక్టీసులో తాను నెలకొక వెయ్యిరూపాయలదాకా సంపాదిస్తున్నాడట! ‘మీ అమ్మాయికి ఉద్యోగపు బాదరబందీలేవీ వుండనక్కర్లేదు. ఇంటిపట్టునవుండి వంటచేసి పెడితేచాలు’ నని వ్రాశాడు. నేనింత చదువు చదివింది వంటలక్క ఉద్యోగానికా అని వసంత మొరాయించుకుని కూచుంది. ఈలోగా వేకన్సీవుందని తెలిసినచోటికల్లా అప్లికేషన్లు వ్రాసి పడేసినట్టు యిద్దరు ముగ్గురు నిరుద్యోగులు గూడా అమ్మాయిని చూచిపోవడానికొచ్చారు. వాళ్ళకు వంటచేయడం చేతనౌతుందేమో తెలుసుకోమంది అమ్మాయి...’’

‘‘పోనీ, ఒప్పుకుందాం. అమ్మాయిని నిరుద్యోగి కివ్వడం కుదరదు. కానీ మొన్నటికి మొన్న ఎవరో ఇంజనీరువచ్చి, వెళ్ళాడటగదా! అమ్మాయి ఉద్యోగంచేస్తే చేయనివ్వు, మానుకుంటే మానుకోనివ్వు! వివాహం కాగానే కొత్త కాపురానికి వచ్చినా సరే, లేకుంటే అప్పుడప్పుడు నేనే వచ్చివెళ్తాను-అంటూ అతడు హిరణ్యాక్ష వరాల కన్నింటికీ ఒప్పుకున్నాడట గూడా! పాపం అతడిమీద

నైనా పెద్ద మనసు పెట్టి వుండగూడదా మామయ్యా?"

"అవునవును. ఆ కుర్రాడేమో నాకున్నూ నచ్చాడు. మీ అత్తయ్యగూడా 'పోనీ, యిచ్చేద్దాములెండి' అనేసింది. కానీ మా మామగారొప్పుకోలేదే! ఆయన కొత్తకోట శాస్త్రుల్ల దగ్గర జాతకాలు చూపించుకొచ్చి ఈ సంబంధానికి రజ్జు పొంతనాలు చాలడం లేదన్నాడు..."

"అంతకు మునుపు కొన్ని సంబంధాలకు జంతుపొంతనం కుదరడంలేదని చెప్పలేదా మామయ్యా?"

"అవున్నా! వరుడి పేరుకు పిల్లి, వధువు పేరుకు ఎలుక తగిలితే యింకేమైనా వుందా? పిల్లి ఎలుకను గుటుక్కున మింగెయ్యదూ?"

సూటిగా గురిపెట్టకుండా, యిలా గాలిలోకి తూటాలు పేల్చినట్టుగా సాగేది మామయ్య ప్రసంగం. అమ్మాయి పెళ్ళి విషయంలో జాప్యం జరగడానికి ఆయన చెబుతున్న కారణాలు, ఇంటిలో పారవేసుకున్న వస్తువును వీధిలో వెదకడంకన్నా సబబైనవి కావని నాకు తెలుసు. ఎవరి పిల్లల్ని వారు గారాబంగానే చూసుకోవచ్చు. కానీ ముదిగారం మరీ ఎక్కువైనప్పుడు పిల్లలకు తమపట్ల తమకు చాలా పెద్ద అభిప్రాయం ఏర్పడిపోతుంది. వాళ్ళ దృష్టికి యితర మానవులందరూ ఎంతో క్షుద్రజీవుల్లా కానవస్తారు. ప్రేమ గుడ్డిదైనా చాలా సందర్భాల్లో అది మనిషికి మేలే చేస్తుంది. స్వాతిశయం చూపును, గుండెను గూడా కుంచింపజేసి హానికలిగిస్తుంది. మా కమలమ్మత్త తన పిల్లలకు మనుషులపట్ల వెగటు కలిగించుకోడమెలాగో, మానసికంగా వాళ్ళను కొన్ని ఆమడల దూరంలో వుంచడమెలాగో నేర్పడంలో కృతకృత్యురాలైంది. ఆ భావనలో తల మునకలైపోయాక ఆమె కూతుళ్ళకు తామొక కొత్తచోటికి వెళ్ళి కొత్త మనుషులమధ్య మసలుతూ ఆ యింటి కోడళ్ళుగా వ్యవహరించడమనేది ఒక ఊహకందని విషయంగా వుండిపోయింది. అలాకాదని నా అన్నవాళ్ళెవరూ లేని స్వయంభువులాంటి విశిష్టవ్యక్తి ఎవడైనా తారసిల్లితే, ఏవో కారణాలు పుట్టించి ఆ సంబంధాన్ని వీగి పోగొట్టడానికి ఈ మామగారనే ముసలాయన ఒకడు దాపురించాడు. మనుమరాళ్ళకు పెళ్ళికాగూడదన్న దురుద్దేశం ఆయనకుండి వుండకపోవచ్చు. కానీ అసంకల్పిత ప్రతీకార చర్యలాంటిది యిందుకు కారణమై వుండొచ్చునేమోనని నా అనుమానం. ఒడిదుడుకులతో, భంగపాట్లతో జీవితాన్ని ఒక ఎడారి పయనంలా గడిపిన ఆ మామగారికి అల్లుడి యిల్లు ఒక చల్లటి నీడలా ఆశ్రయమిచ్చింది. ఈ పచ్చని పట్టుపైన తనకు పరోక్షంగాగల అధిపత్యాన్ని ఎవడో ఒక క్రొత్తవ్యక్తి అల్లుడి హోదాతో వచ్చి దోచుకోడం ఆయన కిష్టం గాకపోయి వుండొచ్చు...

ఎంతగా బదిలీ వద్దనుకున్నా మా రంగనాథం మామయ్యకు స్థానచలనం తప్పించగలిగాడు. ఉద్యోగ జీవితంలో—ఆమాటకొస్తే జీవితంలో గూడా చివరి రెండేళ్ళు ఆయన మా కందరికీ వందమైళ్ళ దూరంలో వుండిపోయాడు. ఆ రెండేళ్ళ వ్యవధిలో నే నొక్కసారి మాత్రం ఆయనను కలుసుకోగలిగాను. ఒక పెళ్ళి సందర్భంలో కలుసుకుని కాసేపట్లో విడిపోయాము. డబ్బున్నచోట ఖరీదైన జబ్బులు కొన్ని మూగడంకద్దు. మా మామయ్యకు గూడా అదిమొదలు అంతోయింతో అలాంటి జబ్బుల తాకిడి లేకపోలేదు. పైపెచ్చు యింటి నుంచి దూరంగా వుండవలసి వచ్చినందువల్లనేమో, ఆయన బాగా డస్సిపోయినట్టు కనిపించాడు. అయితే అన్ని కారణాలూ ఒక్కుమ్మడిగా చేరి యింత అర్ధాంతరంగా ఓడను ముంచేస్తాయని నేననుకోలేదు. ఉన్నట్టుండి ఓ రోజున టెలిగ్రాం చేతి కందింది...

★ ★ ★

పెద్ద దిక్కు పోయాక కుటుంబాని కెదురయ్యే దైన్యానికి బంధువుల ఓదార్పుకన్నా మించిన ఔషధం వుండదేమో! ఆ పుద్దేశంతోనే మామయ్య చనిపోయిన కొత్తలో నేను నాలుగైదుసార్లు ఆ యింటికి వెళ్ళడమంటూ జరిగింది. బల్బులు, ఫ్యాన్లు, రేడియోలు యిలా ఎన్ని హంగులున్నా విద్యుత్ప్రవాహం ఒకటి ఆగిపోతే ఎలా వుంటుందో, అలా ఆ యిల్లంతటా స్తబ్దత పేరుకుపోయినట్టు తోచింది. బాహ్యప్రపంచంలోనుంచీ మనుషుల రాకపోకలు బాగా తగ్గిపోయాయేమో, బంధువైన వాడెవడైనా కనిపిస్తే ఆ యింటిలోని చిన్నపిల్లలు వులిక్కిపడి, మాటాడదామా వద్దా అని కొద్ది క్షణాలు తటపటాయించి, చివరికెలాగో తెంపుతెచ్చుకుని ఒకటి రెండు మాటల దాకా మాటాడ్డానికి నేర్చుకుంటున్నారు. కానీ ఈ చైతన్యం యింజనులోనుంచీ శబ్దంమాత్రమే వినవచ్చి, కదలికమాత్రం లేకుండా రోడ్డుపైన ఆగిపోయిన వాహనాన్ని తలపిస్తుంది. మరైతే ఈ వాహనం కదిలేదెప్పుడు?

వయసులో ముప్ఫై యేళ్ళకు తగ్గకుండా ఏ డాక్టరో, ఇంజనీరో, అథవా ఏ లెక్చరరో అయినవాణ్ణి వెదికి తీసుకొస్తే, పెద్దమ్మాయి పెళ్ళి కొప్పుకోవచ్చు. కానీ అంత చదువూ చదివి, అపాటి ఉద్యోగమూ చేస్తున్నవాడు యింకా అవివాహితుడుగా పడివుంటాడా? ఈ పాటికే ఆడబిడ్డల తండ్రో అతణ్ణి ఎగరేసుకుపోయి వుండడూ?

వివాహమనేది జీవితంలో ఒక పెద్ద మలుపు. రైలెక్కి యిదివర కెన్నడూ వెళ్ళని కొత్త ప్రాంతాలకు వెళ్ళి, కొత్త అనుభవాలను చవిచూడడం లాంటిది. నువ్వు స్టేషనుకు వెళ్ళావు. వచ్చిన బండ్ల నన్నింటినీ విడిచిపెట్టేస్తావు. ఇప్పుడే రైలూ నీకోసం ఆగడంలేదు. నీకెలా వుంటుంది, వుక్రోషంగా వుంటుంది. ఏడుపొస్తుంది. బుద్ధిమాటలుచెప్పి సకాలంలో రైలెక్కించని వాళ్ళని కసిదీరా తిట్టాలని వుంటుంది...

పెళ్ళి లేకపోతేనేమి, నేను బ్రతికినంతకాలం బ్రహ్మచారిణిగానే వుండిపోతాను అంటుందట వసంత! మా కమలమ్మత్త చెబుతుంటుంది.

మరైతే రెండో అమ్మాయిదగ్గరనుంచీ మొదలుపెట్టి పెళ్ళిళ్ళు జరిపించవచ్చుగదా! ఈ ప్రతిపాదన తల్లికి యింపితంగా వుండడం సందేహమే!

అక్కయ్య పెళ్ళిగాకపోవడంలో తన బాధ్యత ఏముంది? ఎంతగా ఒకే కడుపున పుట్టినా అక్క చెల్లెళ్ళలో ఒకరికోసం ఒకరు తాము

కోరుకునే సుఖాలనుంచి దూరంకావలసిన అగత్యమేముంది... అన్న ఊహ రెండో అమ్మాయికి కలగకపోతేనే మనం ఆశ్చర్యపడాలి...

చదువులు పూర్తిచేసి, ఉద్యోగంలో ప్రవేశించి, వివాహాని కన్నివిధాలా అర్హుడైవున్న మామయ్యగారి పెద్దబ్బాయి మాత్రం అక్కచెల్లెళ్ళకోసమని ఎంతకాలం తన పెళ్ళిని వాయిదా వేసుకుంటాడు?

పరస్పర విరుద్ధమైన ఊహలతో, అభిప్రాయాలతో ఆయింట్లో ఒక ప్రచ్ఛన్నయుద్ధం జరుగుతున్నట్టేవుంటుంది...

— ఇలా తలపోతలతో తల మునకలై కూచున్నానేమో, ఓరోజు మధ్యాహ్నం మా మామయ్యగారింట్లో నాకు మతి పోయినంత పనైంది. ఉదయం పదిగంటలకనగా నేనక్కడికి వెళ్ళాను. కమలమ్మత్త పరవాలేదు, భోజనంచేసి వెళ్ళమనడంతో పంజరంలో చిలకలా చిక్కుబడిపోయాను. ఏకాంక నాటికకోసం తయారుచేసిన స్టేజి లాంటి హాల్లోకి పాత్రలేవో ప్రవేశించి, తమ యిచ్ఛవచ్చినట్లు నటించి తిరిగి లోపలికో బయటికో వెళ్ళిపోతుంటే చూస్తున్నాను, కూనిరాగాలు, ట్రాన్సిస్టరులోనుంచి హిందీ సినిమాపాటలు, 'చేజ్' నవలలు. ఎవరో అంతర్జాతీయ ప్రసిద్ధిపొందిన స్వాములవారి ఉపదేశం మేరకు 'మెడిటేషన్' మొదలైనవి తప్పితే మనసారా ఒకరితో ఒకరు మాట్లాడుకోడంగానీ, గుండె తేలికయ్యేటట్లుగా నవ్వుకోడంగానీ లేని ఆ బరువైన వాతావరణంలో నా తల దిమ్మెక్కిపోయింది. గోడ గడియారం టిక్కు టిక్కుమంటున్న సవ్వడి తలపైన సమ్మెటతో బాదినట్లు ఎడతెరపి లేకుండా వినిపిస్తోంది. కూర్చోగలిగినంత సేపు కూర్చుని కిటికీలుమూసి ముంతపొగ పెట్టిన గదిలోనుంచి తలుపు బద్దలుగొట్టుకుని బయట పడినట్టుగా నేను రోడ్డుపైకి వచ్చేశాను. ఎండాకాలం. గంట మూడుకావస్తోంది. ఆరింటికిగానీ మావూరికి బస్సులేదు. ఆలోగా నేను చక్కబెట్టుకోవలసిన పనులున్నా లేవు. ఊరికే పుర వినోదాలుచూస్తూ ఒళ్ళలిసిపోయేలా రోడ్లపైన తిరిగాను. ఓనడు రోడ్ల కూడలి దగ్గరికి వచ్చేసరికి నాపాదాలు అప్రయత్నంగా ఆగిపోయాయి. రోడ్డులేని వైపున పేవ్‌మెంటుపైన టౌన్‌బస్సు నిమిత్తం వేచివుండే ప్రయాణీకుల కోసమని నిర్మించిన వెయిటింగ్ షెడ్ ఒకటి. వెనుకవైపున ఒక ప్రహారీగోడ. ముందూ వెనుకా గుండ్రని స్తంభాలు కమ్ములతో, కాంక్రీటుతో దిట్టమైన పైకప్పు క్రింద సిమెంటు బెంచీలు. ఆ చల్లటినీడ నాకు ఎడారిలో చిన్న ఒయాసిస్సులా కానవచ్చింది. అయితే — తిరిగి తిరిగి ఆఖరుకు గమ్యస్థానం చేరుకున్నా నన్ను సంతృప్తికలిగి నందుకు అది ఒయాసిస్సులా కానరావడమొక్కటే కారణంగాదు అందుకు కారణం షెడ్డు తాలూకు పైకప్పు అంచు పొడుగునా కానవచ్చిన అక్షరాలు. కీ. శే. రంగనాథంగారి జ్ఞాపకార్థం 'పలానాకబ్బువాళ్ళు' దాన్ని కట్టించారన్న వివరణ.

నిజం చెప్పొద్దూ! ఆ నీడలోకి వెళ్ళేసరికి 'ఏరా అబ్బాయ్! బాగున్నావా?' అంటూ మా చిన్న మామయ్య పలకరిస్తున్నట్టేతోచి నాశరీరం పులకించింది. మామయ్య సౌజన్యం ఆఖరు కిలా రూపు కట్టిందా అనుకునేసరికి కనుగొలకుల్లో రెండు కన్నీటి ముత్యాలు గూడా నిలిచాయి. బాగుంది! ఇదే బాగుంది! అవధుల్లేని మామయ్య మంచి తనంలాగే ఈ వెయిటింగ్ షెడ్డుకుగూడా అడ్డుగోడలు లేవు. ఎండలోపడి నడిచివచ్చినవాళ్ళు — వాళ్ళు ముసలివాళ్ళయినాసరే, పసిపాపలైనాసరే; పురుషులైనా సరే, స్త్రీలయినాసరే; మతంమాట తలెత్తొద్దు. కులంమాట ఎత్తడానికే వీల్లేదు; ఎవరైనాసరే యిక్కడ కాసేపు సేదదీరవచ్చు. ప్రపంచమే ఒక పాంథశాల అంటాడు ఉమర్ ఖయ్యాం! మరైతే 'ఆత్మ' పాలిటికి మనుగడ మట్టుకు పాంథశాలగాకపోతుందా? మామయ్య జీవించినంతకాలం ఆయన సాన్నిహిత్యం ఆశ్రితులకు, మిత్రులకు, బంధువులకు ఆదరణ, ఆప్యాయత, అభిమానమూ పంచిపెడుతూ ఒక పాంథశాలలాగే నిలిచింది. చనిపోయిన తర్వాతగూడా ఆయన పేరిట ఒక పాంథశాల వెలసింది. జీవిత సార్థకత కింతకుమించి మరేం కావాలి?

* * *

టౌనుకు వెళ్ళినప్పుడల్లా ఎన్ని తొందర పనులున్నా ఓసారి వీలుచేసుకుని ఓ అయిదు నిమిషాలపాటయినా ఆ వెయిటింగ్ షెడ్డులో కూర్చుంటాను. తిరిగి వెళ్ళగానే "ఏమండీ! మా బాబాయి గారింటికి వెళ్ళొచ్చారా?" అని అడుగుతుంది జానకి. 'ఓ' అంటాను నేను. ఆమె నమ్మదు. నేను వివరించడానికి ప్రయత్నిస్తాను. తాను చెవిలో వేసుకోదు. 'పునరపి జననం, పునరపి మరణం, పునరపి జననీ జఠరేశయనం' అన్నట్టుగా అన్నీ కథలూ మళ్ళీ ప్రారంభమైన చోటికే వచ్చి చేరుకుంటాయనిపిస్తుంది... ...